

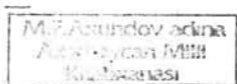
**AZƏRBAYCAN NƏSRİ
ANTOLOGİYASI**

AZƏRBAYCAN NƏSRİ ANTOLOGİYASI

BEŞ CİLDDƏ

IV CİLD

"ŞƏRQ-QƏRB"
BAKI-2006

HÜSEYN ABBASZADƏ

(1922)

Hüseyn Abbaszadə Bakı şəhərində fəhlə ailəsində doğulmuşdur. Burada orta təhsil almış, hərbi məktəbin kursantı olmuş və Azərbaycan Dövlət Teatr İnstitutunun teatrşünaslıq fakültəsini bitirmişdir (1950).

Bir müddət ixtisası üzrə işlədikdən sonra mətbuat aləminə gəlmiş, "Pioner" jurnalı redaksiyasında şöbə müdiri, məsul katib (1948-1958), "Göyərçin" jurnalının məsul katibi, baş redaktoru (1958-1966), "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin baş redaktoru (1972-1975), Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının katibi (1975-1987) işləmişdir.

Ədəbi fəaliyyətə müharibə illərində cəbhə qəzetlərində çap etdirdiyi şeirlərlə başlamış, lakin ədəbiyyat tarixində nasir kimi məşhurlaşmışdır. Onun "General", "Burulğanlar", "Əlibalannın ağır səfəri" romanları çox populyardır. Yazıçısının bu cildə daxil edilən "Bağdadda bir gecə" hekayəsi "Haradansınız, müsyö Abel" kitabından (Bakı, Gənclik, 1972) götürülmüşdür.

BAĞDADDA BİR GECƏ

(Hekayə)

Qara geyimli, üz-gözünü tük basmış cavan bir oğlan soraqlaş-soraqlaş gəlib Bağdad şəhərinin şirvanlılar məhəlləsini tapdı. Sakit payız axşamı idi. Şəhər əhlini axşam ibadətinə çağıran azançılar məscidlərin minarələrindən təzəcə aşağı enmişdilər. Dar küçələrdən gediş-gəliş kəsilmiş, gün batan kimi dükən-bazarda əl-ayaq çəkilməşdi.

Oğlan bağlı qapı və darvazalara yaxınlaşanda addımlarını yavaşdır, lakin onlardan birini döyməyə cəsarət etmirdi. O, bu qayda ilə bir az dolandı. Əgər xəstə olmasaydı, bəlkə də bir bağa girib ağac altında gecələyərdi. Ayaq üstə güclə duran oğlan nəhayət, alçaq barılı bir evin qapısını yavaşca döydü. Qapını tez açdılar. Elə bil ev sahibi nə vaxt idi ki, qapının dalında durub kiminsə gəlişini gözləyirdi.

Qapını açan ucaboylu, arıq, qarayanız, çal saqqallı kişi astanada duran oğlanı ötərgi süzüb soruşdu:

– Kimi istəyirsiniz?

Oğlan çökünə-çökünə dedi:

– Axsamın bu çağında sizi narahat etdiyimə görə mənəm bağış-layın, əmi can. Qoribəm, uzaqdan gəlmişəm. Ayaq üstə durmağa tapotim qalmayıb. Nə olar, Allah eşqinə mənə yatmağa yer verin.

Ev sahibi qapıdan kənara çəkilib dedi:

– Buyurun, bu ev-çşik qorib oğlana qurbandır.

Qoca oğlanı içəri buraxdı. Onlar kiçik, güllü-çiçəkli həyətdən keçib evvana qalxdılar.

Oğlan sıxıla-sıxıla otağın bir küncündə oturdu. Qoca yan otağa keçdi və tezliklə geri qayıtdı:

– Bu saat yemək hazırlayarlar. Yeyib-içib dincəlersiniz.

Qonaq dişini dişinə dəyə-dəyə arxasını divara söykəyib dərindən nəfəs aldı, titrəmə ona aman vermirdi, üzünün rəngi sapsarı idi, elə bil zəfəran çəkmişdilər.

Bir azdan oğlan aftafa-ləyəndə öl-üzünü yuyub, çörək yədi. Sonra iki piyalə dəmlənmiş zəncəfil içib yatağına girdi. Qoca onun üstünü bərk-bərk basdırdı:

– Yatın oğul, səhərə kimi uşutmə keçər.

Ev sahibi qonaq yatan otağın çırağını keçirib evvana çıxdı. Onun iri gözlərində kədər, qırıqlı üzündə xəlif hüzün kölgəsi vardı, fikri ilə məşğul idi. Qoca divar dibinə qoyulan piştaxtanın dalına keçib məxmər üzlü döşəkənin üstündə əyləşdi, lələk qələmini mürəkkəbə batıraraq öz-özünə bir neçə dəfə no iso pıçıldadı. Sonra azacıq qat-lanmış qəddini piştaxtanın üstünə öyrəkə dayana-dayana yazmağa başladı.

• • •

Evdə hamıdan gec yatan qoca səhər hamıdan tez yuxudan oyanıb həyətdəki səliqə ilə becərilmiş bağın seyrinə çıxmışdı. O, hər gün obaşdandan yerindən qalxıb bağı gəzər, ağaclar və çiçəklər arasında vaxt keçirməkdən həzz alardı.

– Sabahınız xeyir olsun!

Qoca geri döndü, qonağın yuxudan oyanıb evvana çıxdığını gördü.

– Aqibətiniz xeyir, oğul, nə təhərsiniz?

– Babatam.

Oğlan pilledən aşağı enib qocanın yanına gəldi. Axsam qonağın görkəminə yaxşı fikir verməyən qoca indi – səhərin aydın işığında

onun üst-başına, tük basmış üzünə diqqətlə baxdı. Dünya görmüş qoca qonağın görkəmindəki bu qeyri-adiliyinə no ilosə əlaqədar olduğunu duyub xəbər aldı.

– Oğul, soruşmaq ayıb olmasın, niyə belə süst-sünüz? Axsam da mənə bir söz demədiniz. Çox əziyyət çəkmiş adama oxşayırsınız.

Qonaq əlini böyründəki qızılgül kolunun saralmış yarpaqlarına sürto-sürto dərindən ah çəkdi:

– Düz tapmışınız, əmi can, – dedi. – Çox əziyyət çəkmişəm. Mən çəkəni heç düşməndə çəkmişəm. Bilmiyəm bu nə müsibət idi bizim başımıza gəldi...

Oğlan doluxsundu, ağacdan qopardığı sarı yarpaq onun süstəlib yanına düşmüş öləndən yerə yuvarlandı.

Qoca ona təsəlli verdi.

– İgədin başı qalda görək, oğul, axırı xeyir olsun. Yaman günün yarası tez sağalar.

– O, elə bir yaradır ki, tezliklə sağalmaz. Heç bilmiyəm evimizə necə qayıdacağam... Anama, bacı-qardaşlarıma nə deyəcəyəm?!

– Haradansınız oğul, adınız nədir?

– Qafqazdan, Azərbaycanın Şirvan mahalından. Adım Korimdir. Qocanın yorğun baxışlarına fərəh çəkdi.

– Demək, həmyerliyəy ki... Mənim də dədə-babam Azərbaycan torpağındandır. Ordan bura köçüb gəliblər. Mən o yerləri görməmişəm. Rəhmətlik anam deyirdi ki, çox gözəl yerlərdir. Bəs siz Bağdadda belə nə ələyirsiniz, oğul, ticarətə gəlmişdiniz?

– Xeyr, ziyarətə gəlmişdik.

Qoca maraqla soruşdu:

– Kiminlə?

– Atamla.

– Bəs atanız hanı?

– Atamı Kərbəla yolunda qoyub gədim.

– Niyə? Vəfat edib?

– Xeyr, öldürdülər, – deyərək oğlana qohərdən tutulan boğazını antladı.

Qoca heyrotlə soruşdu:

– Kim öldürdü?

– Quldurlar!

– Necə oldu ki?

– Uzun əhvalatdır. Desəm, sizo başağrısı olar, əmican.

– Xoşdur, danışın.

Korim dedi:

– Biz dədə-babadan şirvanlıyıq. Atamın Şamaxı şəhərində baqqal dükanı vardı. Son illərdə qazancı pis deyildi. Atam çoxdan Kərbəla ziyarətinə getməyi niyyət eləmişdi. Bu il yayda işlərin qaydaya salıb Kərbəla səfərinə hazırlaşdığını görcək mən də özü ilə götürməyi xahiş etdim. Mən, atam kimi Kərbəlaya ziyarətə yox, Bağdadda yaşayan əziz bir insanı görmək, ona çoxdan hazırladığım bir hədiyyəni vermək istəyirdim. Arzuma çatmaq üçün bundan gözəl fürsət olə düşməzdi. Xülasə, biz ev adamları və qohum-qərəbə ilə halallaşmış yola çıxdıq.

İraq torpağına çatana kimi çox əziyyət çəkdi. Bağdadın yaxınlığında başqa ölkələrdən gəlib Kərbəlaya ziyarətə gedən bir dəstəyə qoşulduq. Karvanımız yola düşdü. Yolum ortasında mən xəstələndim. Qızdırmadan göz açə bilmədim. Yoldaşlarımız bizi yolda qoyub getdilər. Biz ata-oğul karvandan bir mənzil geri qaldıq. O günü səhrada gecələməli olduq. Obaşanda yaxın haradansa üç nəfər əli silahlı başımızın üstünü aldı. Onlardan biri atamı xırxalayib, “Qızilları, pulları bəri ver!” – dedi. Atam müqavimət göstərdi, onu bıçaqla yaraladılar. Mən qızdırmadan göz açə bilmədiyimə baxmayaraq, birtəhər yerdən qalxıb atama kömək etmək istədim. Hərətədən başım gicəlləndi, yerə yıxıldım. Quldurlardan biri “Sən hara qalxırsan?!” – deyər təklikə qarnıma, başıma vurmağa başladı. Özümdən getdim. Haçandan-haçana gözlərimi açıb başıma səslədim. O, böyrümdə yerə sərələnməmişdi, zariya-zariya dedi: “Oğul, sən sağsan?! Şükür Allah!” Mən səsindən atamın halının ağır olduğunu bilib onun yanına süründüm. Quldurlar var-yoxumuzu aparıb yarıq atamı ölümcül yaralamışdılar. Birtəhər kişinin yalarını sarımaq istədim. O qoymadı. “Gərək deyil, Kərim, mənimki buracan imiş”, – dedi. Bu onun son sözləri oldu. Bir azdan o, qucağımda keçəndi. Qürbət torpaqda onu dəfn elədim. Qəbrinin torpağından bir ovuc götürüb geri qayıtdım...

Qoca, əllərini qoynunda çarpazlayıb qonağın qəmli hekayətinə qulaq asırdı. Onun gözlərindəki kədər buludları sıxlaşmış, alınıdakı qırışlar daha da dərinləşmişdi. Kərim onun səhətinə dinləyəndən sonra qocanın pərişan olduğunu görüb təəssüflə dedi:

– Mənim sizə xeyli əziyyətim deydi. Səhər-səhər də dərdimi söyləməklə kefinizi pozdum.

Qoca, Kərimin qoluna girib dedi:

– Ey xoş ol məst ki, bilməz qəmi-ələm nə imiş,

Nə çəkər ələm üçün qəm, nə bilir, qəm nə imiş.

Kərim günortaya yaxın özünü lap yaxşı hiss edirdi. O, qocanın təkidiyə baxmayaraq yığış yola hazırlaşdı.

– Oğul, naəq belə tez gedirsiniz, qalın yolum yorğunluğu canınızdan çıxsin. Bizə heç bir əziyyətiniz dəymir.

Qoca, Kərimi bir-iki gün də saxlamaq istədi. O, razı olmadı. Qonağı fikrindən döndərə bilməyən ev sahibi ona kiçik bir kışe uzatdı.

– Onda alın bu pulu, yol xərçi eləyirsiniz, oğul, səfərinizə uzaq, cibiniz boşdur. Pulsuz-parasız hara gedə bilərsiniz?!

– Onsuz da mənim sizə çox əziyyətim deyib, üstəlik, bir pul da verirsiniz.

Kərim pulu heç cür almaq istəmədi. Qoca əl çəkmədi, bildi ki, bu məğr oğlan pulu ondan ələ almayacaqdır. Bir az fikirləşəndən sonra dedi:

– Götürün bu pulları, yol xərçiyi eləyirsiniz. Azərbaycana qayıdanda bu qədər pul xosullara paylayarsınız, əvəzi çıxar. Daha buna nə sözüünüz?!

Kərim tərəddüd edə-edə pulu alıb cibinə qoydu.

Gün gərtə yerinə əyilmişdi. Kərim qoca ilə vidalaşanda dedi:

– Əmi can, sizdən bir xahişim də var. Bu mənim son xahişimdir.

– O, tirməyə bükülmüş bir kitabı əlində tutub əlavə etdi: – Mən səhər sizə dedim ki, atama qoşulub Bağdada, dahi bir sonətəki görməyə gəlmişdim. Qəza ələ gətirdi ki, mən onu axtarıb tapa bilmədim. Bunu da özümlə geri qaytarmaq istəmirəm.

Kərim tirməni açıb kitabı qocaya göstərdi.

– Mən mahalımızda Füzulinin ağızlarda, dillərdə gözən qəzəllərini toplayıb öz xəttimlə bu kitabə yazmışam. Bacardığım qədər onun yaxşı tərtib edib, səhifələrinə nağıllar vurmağa çalışmışam. Arzum bu idi ki, özüm Füzulini Bağdada görüb, bu kitabı ona verim. Ancaq bu halda mən o böyük insanın yanına getmək istəmirəm. Yəqin siz Füzulini tanıyırsınız. Bu kitabı ona verib deyərsiniz ki, Şirvan mahalının camaatından sevimli və əziz şairimizə kiçik bir hədiyyədir.

Nurani qoca öz qəzəlləri toplanmış kitabı alıb bağına basanda gözləri yaşardı...